

iXperium designteam basisschool Het JongLeren 2017-2018

Integratie van mediawijsheid in taalateliers

Aanleiding, context en praktijkvraag

Het onderwijs van basisschool Het JongLeren vindt plaats in zogenaamde 'ateliers'. Een atelier is een rijk ingerichte leeromgeving rondom een bepaald gebied, te weten wereld, nieuwe media, taal, rekenen, onderzoek en wetenschap, kunst-techniek en muziek-drama. In een atelier zijn allerlei mogelijkheden voor kinderen om op verschillende manieren hun vaardigheden te trainen, aangeboden leerstof te verwerken en kennis in te oefenen. De ateliers zijn een belangrijke onderwijsactiviteit bij het realiseren van de visie van de school: *Essential school (Essentials, habits of mind en habits of work)*. De school heeft voorafgaand aan dit iXperium designteam deelgenomen aan een ontwikkelkring in het kader van iXpeditie Maatwerk. Hierin is de school bezig geweest met de inzet van het green screen in het atelieronderwijs. In het startgesprek met de directeur voor het designteam is een aantal mogelijke onderwerpen besproken, te weten sociaal-emotionele ontwikkeling, mediawijsheid, gebruik van het green screen en het verrijken van de andere ateliers dan het taalatelier met ict. In het eerste overleg met het designteam zijn deze thema's verder uitgediept. Het designteam heeft besloten de focus van de ontwerpactiviteiten te richten op mediawijsheid, omdat de school daar nog nauwelijks aandacht voor had en dit een zeer relevant competentie vindt. Mediawijsheid maakt ook onderdeel uit van de 21ste eeuwse vaardigheden en aandacht voor dit onderwerp sluit goed aan bij de uitgangspunten die de school hanteert voor het inrichten van het onderwijs. Het designteam is aan de slag gegaan om mediawijsheid te integreren in de ateliers.

Samenstelling designteam

Het designteam bestond uit één leraar en de directeur van de school, een opleider van de HAN Pabo, een mediamentor en onderzoeker van het iXperium/Centre of Expertise Leren met ict. De samenstelling van het team is gedurende de looptijd gelijk gebleven. De leraar, de directeur en de opleider van de HAN Pabo zijn gevraagd om deel te nemen aan dit designteam omdat dit aansluit bij hun expertisegebied. De leraar is tevens ict-coördinator op Het JongLeren, de directeur heeft affiniteit met sociale media en de opleider van de HAN Pabo heeft ook een aandeel in het onderwijs over leren en lesgeven met ict op de Pabo.

Doel leerarrangement

Mediawijsheid omvat veel verschillende competenties. Als inhoudelijk kader heeft het designteam gekozen voor het competentiemodel van Mediawijzer. In samenspraak met collega's uit de bovenbouw van de school is bekeken voor welke competenties opdrachten ontwikkeld zouden moeten worden. Uiteindelijk is gekozen voor drie competenties:

1. De leerlingen kunnen efficiënt en snel informatie vinden op internet. Tevens leren de leerlingen informatie te beoordelen op betrouwbaarheid.
2. De leerlingen kunnen informatie delen met in acht neming van gangbare maatschappelijke normen en waarden, op een platform werken.

3. De leerlingen leren te reflecteren op de gevonden informatie, de leerling herkent uitsluiting, flaming en destructief gedrag van anderen.

Door leerlingen van de groepen 6 tot en met 8 in het taalatelier te laten werken aan de ontwikkelde opdrachten Mediawijsheid wil de school bereiken dat leerlingen werken aan bovenstaande competenties. Het leerarrangement dat daartoe ontwikkeld is, is geïntegreerd in het taalatelier door de doelen van de bestaande atelieropdrachten aan te vullen met een doel met betrekking tot mediawijsheid.

Vakgebied

Het designteam heeft ingezet op mediawijsheid, en meer specifiek bovengenoemde competenties, gekoppeld aan opdrachten die leerlingen doen in het kader van het Taalatelier.

Doelgroep

Het leerarrangement is gericht op het taalatelier voor bovenbouwgroepen van Het JongLeren.

Ontwerpvraag/werkhypothese

Hoe kun je leerlingen bij opdrachten die zij uitvoeren in het kader van het taalatelier laten oefenen met vaardigheden met betrekking tot mediawijsheid?

Activiteiten

Het iXperium designteam heeft gelopen in de schooljaren 2017/2018 en een deel van 2018/2019. Naast de bijeenkomsten van het designteam heeft het team deelgenomen aan de iXperium ontwikkelkringbijeenkomsten (community events). Deze deelname heeft geleid tot zicht op wat andere scholen doen, het uitwisselen van ervaringen en het opdoen van nieuwe ideeën. De schoolleider gaf in het interview aan dat de rest van het team van de bovenbouw van Het JongLeren is betrokken doordat zij de lessen hebben gezien/gegeven in de ateliers. Het hele team was voldoende doordrongen van de urgentie en het belang van het werk van het iXperium designteam. Het designteam heeft gewerkt met Trello om de voortgang van het designteam vast te leggen. De directeur benoemt dat dit heeft geleid tot het idee om ook voor de leerlingen een dergelijke toepassing te gaan gebruiken bij wijze van digitaal portfolio. In de groepsevaluatie is benoemd dat het aansluiten bij wat er al is heeft geleid tot goede aansluiting bij de visie en de werkwijze van de school. De onderzoeksmatige aanpak heeft volgens de deelnemers geleid tot het vinden van middelen die aansluiten bij de visie van de school en goed onderbouwde producten. Het designteam heeft hiervoor de opdrachten mediawijsheid bekeken vanuit verschillende invalshoeken (observaties van leerlingen tijdens de uitvoering van een opdracht, interviews met leerlingen na de uitvoering van een opdracht en feedback vanuit de resultaten van een opdracht mediawijsheid). De resultaten van deze activiteiten zijn besproken in het designteam en hebben geleid tot bijstelling van de opdrachten.

Omschrijving leerarrangement

Het ontwikkelde leerarrangement is geïntegreerd in de opzet van het atelieronderwijs door de doelen van de bestaande atelieropdrachten aan te vullen met een doel met betrekking tot mediawijsheid. Er is geen aparte lessenserie mediawijsheid ontwikkeld, maar de opdrachten die leerlingen uitvoeren in het kader van het taalatelier zijn aangevuld met een opdracht mediawijsheid. Het product bestaat uit drie opdrachten mediawijsheid, gekoppeld aan thema's van het taalatelier. De opdrachten hebben betrekking op drie competentieniveaus met betrekking tot mediawijsheid

voor leerlingen in het basisonderwijs, ontleend aan de indeling van Mediawijzer. Per opdracht wordt gebruik gemaakt van verschillende ict-toepassingen. Leerlingen werken met verschillende zoekmachines, gaan aan de slag met het programma Webdetectives en werken gezamenlijk op het platform Linoit.

Differentiatie en zelfsturing

In de ateliers is ruimte voor differentiatie en zelfsturing. Kinderen kunnen naast vaste doelen ook kiezen uit doelen of zelf doelen formuleren en daarmee aan de slag gaan.

In de ontwikkelde opdrachten wordt niet gedifferentieerd als het gaat om de doelen met betrekking tot het aspect mediawijsheid. Alle leerlingen werken wat dat betreft aan dezelfde doelen. De differentiatie is vooral gelegen in de inhoud van de opdracht. Leerlingen kiezen binnen het centrale thema van een periode voor een bepaald inhoudelijk aspect dat ze verder willen onderzoeken. Bijvoorbeeld: een groepje leerlingen kiest binnen het centrale thema *Energie* voor onderzoek naar soorten brandstof. De instructie bij de opdrachten is voor alle leerlingen gelijk. De leerlingen bepalen dan hun onderzoeksdoel, gaan daarna op zoek naar informatie die aansluit bij het doel en verwerken de zoekresultaten. Tijdens het zoeken naar informatie en het verwerken daarvan werken ze door de gekozen opzet ook meteen aan de doelen die voor het aspect mediawijsheid zijn geformuleerd. In de opdrachten is in enige mate ruimte voor zelfsturing door de leerlingen: de leerling kan bepalen wat hij leert aansluitend bij de gekozen doelen voor het taalatelier én kan in beperkte mate bepalen in welk tempo hij leert.

Inzet hard- en software

In de beschrijving van het leerarrangement staat dat in alle opdrachten gebruik is gemaakt van ict-toepassingen. Dit gaat onder andere om verschillende zoekmachines, het programma Webdetectives en het platform Linoit.

Onderzoek opbrengsten leerarrangement

Alle opdrachten zijn onderzocht. Bij de eerste opdracht lag de focus van het onderzoek op de manier waarop leerlingen met de opdracht aan de slag gaan, wat ze ervan leren en wat de kinderen vinden van deze opdracht. Dit is nagegaan aan de hand van een observatie van groepjes leerlingen die in het taalatelier werkten aan opdracht 1. Daarbij is gebruik gemaakt van een ontwikkeld observatie-instrument. Het onderzoek bij de tweede opdracht was erop gericht feedback te krijgen van de leerlingen op de opdracht, zicht te krijgen op de manier waarop leerlingen met de opdracht aan de slag zijn gegaan en wat de kinderen van deze opdracht hebben geleerd. Dit is gedaan aan de hand van twee groepsinterviews met leerlingen waarbij gebruik gemaakt werd van een interviewleidraad. Bij de derde opdracht is door de onderzoeker, mediamentor en de opleidingsdocent gekeken naar het eindresultaat van het werk van de leerlingen en vandaaruit feedback gegeven. De verschillende onderzoeken hebben feedback opgeleverd voor de verdere ontwikkeling van de betreffende opdrachten. Deze feedback is in het designteam besproken. De ontwikkelde opdrachten geven de leerlingen meer handvatten/vaardigheden (competenties) om de opbrengsten van onderzoeksopdrachten in de ateliers te verbeteren en bewuster om te gaan met informatie die door gebruik van media ontsloten wordt.

Implementatie en vervolg

De resultaten van het iXperium designteam zijn met de rest van het team gedeeld en de ontwikkelde opdrachten worden ook het volgende schooljaar weer gebruikt. Verder onderzoekt de school de mogelijkheid meer competenties mediawijsheid in opdrachten van de ateliers te verwerken. Er is in het kader van het ontwikkeltraject van dit designteam gekozen voor slechts drie competenties uit dit model. Het gebruikte model omvat echter meer competenties die zijn uitgewerkt voor alle leeftijdsgroepen van een basisschool. Dat biedt mogelijkheden om gericht opdrachten uit te werken en in te zetten, zodat leerlingen kunnen werken aan hun mediawijsheid. Het werken aan mediawijsheid moet zich als een soort olievlek uitbreiden (in ieder geval vanaf groep 5). De directeur heeft er vertrouwen in dat dit gaat lukken, met de handvatten die ze hiervoor in het iXperium designteam hebben gekregen en ontwikkeld. De school wil hier ook het iXperium bij blijven gebruiken en de mediamentor blijft ook betrokken bij de school.

De directeur heeft er ook vertrouwen in dat de ingezette ontwikkeling van het integreren van mediawijsheid (en breder: digitale geletterdheid) in de ateliers door zal zetten. Hij ziet veel voorbeelden van leerlingen die hierin groeien. Hij constateert dat deze manier van werken aan mediawijsheid al niet meer is weg te denken uit de school. Een punt waarop de werkwijze verder doorontwikkeld kan worden is de bewijsvoering.

De directeur zou graag verder gaan met een nieuw designteam en dan bijvoorbeeld met als doel het opzetten van een leergang programmeren, omdat hij ziet dat hier steeds meer aandacht voor is in het onderwijs en hier in de school ook animo voor is. Hij ziet dit onder meer aan het enthousiasme over de Lego Challenge waar de school aan heeft meegedaan. Een designteam zou kunnen helpen om te voorkomen dat er allerlei middelen worden aangeschaft voor het leren programmeren die vervolgens ongebruikt in de kast blijven staan.

Kenmerken designteam

De deelnemers aan het iXperium designteam beschrijven de samenwerking als fijn en goed met altijd een open vizier en de werkwijze als overzichtelijk, gestructureerd, doelgericht, onderzoekend en verdiepend. Er was binnen het team een goede mix van verschillende expertise en de rollen waren voor de deelnemers vanaf het begin duidelijk. Wel geeft de opleider van de HAN Pabo aan dat het in het designteam niet helder was hoe de verbinding tussen het werkveld en de opleiding gelegd kon worden omdat deze school geen opleidingsschool is. Het designteam beschrijft zichzelf ook als realistisch in de uitvoering, een team met een 'kop en staart', goed in het geven van feedback en het delen van kennis.

Opbrengsten

Als individuele opbrengsten wordt het vergroten van de eigen kennis van werken met de platformen Trello en Linoit genoemd. Opbrengsten op schoolniveau zijn:

- Bewustwording bij de leerlingen dat niet alles vanzelf gaat en dat niet alles is zoals het lijkt.
- Het bewijzen (waarheidsbevinding) is goed tevoorschijn gekomen, zoals blijkt uit gesprekjes tussen leerlingen die met een informatie-opdracht bezig zijn.
- Concrete, goed toepasbare producten, die tegelijkertijd een aanzet geven tot verdere ontwikkeling.
- Handen en voeten gegeven aan een belangrijk onderwerp.
- De school is dicht bij het iXperium gekomen, wat weer ondersteuning kan geven bij verdere ontwikkelingen.

- Daarnaast is er binnen de school nu meer aandacht en urgentiebesef voor ict in het onderwijs. De meeste leden van het designteam zijn (zeer) tevreden over de opbrengsten van het designteam. Eén persoon geeft wel de kanttekening dat de opbrengsten vrij summier zijn als dit wordt afgezet tegen de investering die hierin zit.

Succesfactoren

Diepgang, systematisch werken, expertise en onderzoeken waren volgens de deelnemers belangrijke succesfactoren die hebben geleid tot drie goede producten die passen bij de visie van de school. Daarnaast wordt door de deelnemers benadrukt dat de betrokkenheid van de verschillende leden van het designteam hoog was en dat de samenwerking prettig was.

Knelpunten en verbetermogelijkheden

Tijd was binnen het Ixperium designteam het belangrijkste knelpunt. Daarnaast was het designteam beperkt van omvang. De school had liever meer leraren aan het designteam laten deelnemen, maar gezien de benodigde tijdsinvestering is dit beperkt gebleven tot één leraar. Daarnaast is de wens uitgesproken om een volgende keer stagiairs van de pabo bij een dergelijke ontwikkeling te betrekken.

Verantwoording

Deze rapportage is opgesteld aan de hand van de groepsevaluatie met het designteam, aangevuld met informatie uit de individuele vragenlijst die is ingevuld door de leden van het designteam, een interview met de directeur van Het JongLeren, de beschrijving van het opgeleverde leerarrangement en de door de onderzoeker ingevulde Meetlat recht doen aan verschillen. Bij de groepsevaluatie was de opleider van de HAN Pabo afwezig. De vragenlijst is ingevuld door de directeur en de leraar van de school, de mediamentor van het iXperium en de opleider van de HAN Pabo.